

ватися як в результаті підвищення ефективності бюджетного контролю, так і в результаті його послаблення.

Зазначимо, що рівень ефективності контрольної діяльності зумовлений складною взаємодією багатьох чинників – організаційного, технічного, політичного, соціально-психологічного та морально-ідеологічного характеру, які не завжди мають грошову оцінку. Саме тому, на наш погляд, виникає об'єктивна необхідність визначити й інші фактори, які впливають на ефективність контролю у державно-бюджетній сфері. Серед основних доцільно виділити правовий фактор, морально-етичний фактор та економічний фактор.

Отже, виявлення та розробка показників бюджетного контролю, їх систематизація, встановлення взаємозв'язку та взаємозалежності між різними показниками контролю і його результатами – не проста задача. Для її вирішення необхідно врахування цілого ряду умов. Вважаємо, що при оцінці ефективності управлінської діяльності слід враховувати не окремі кількісні або інші показники, а підходити до цього питання комплексно, з урахуванням економічного, соціального й організаційного ефекту.

Список використаних джерел:

1. Маркіна І.А. Методичні питання ефективності управління / І.А. Маркіна // Фінанси України. – 2000. – №6. – С. 24-32.
2. Микитюк І.С. Методичні основи оцінки ефективності державного фінансового контролю: матеріали ХНІ міжнар. наук. практ. конф. [«Структурно-інституційні зміни та інвестиційно-інноваційний розвиток регіону»], (Чернівці, 17-18 трав. 2007 р.). – Чернівці, 2007. – С. 337–339.
3. Микитюк І.С. Сутність оцінки ефективності державного бюджету / І.С. Микитюк // Актуальні проблеми економіки. –2006. – №4(58). – с. 52–57.

Дем'янюк А. В.

викладач кафедри фінансів

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ВИКОНАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ

В сучасних умовах місцеві бюджети України можна розглядати як економічну категорію, політичний інститут, центральну ланку місцевих фінансів, головний важіль регулювання соціально-економічного розвитку підвідомчої території, важливий за своїм обсягом фонд грошових коштів. Місцеві бюджети є обов'язковою умовою функціонування будь-якої підвідомчої території. Як політичний інститут місцеві бюджети забезпечують

відтворення існуючих бюджетних відносин, що є важливим фактором реалізації демократичних засад розвитку суспільства. В умовах ринкової економіки за допомогою податків, пріоритетів у фінансуванні місцеві бюджети можуть активно впливати на прискорення темпів соціально-економічного розвитку підвідомчої території.

Децентралізація фінансових можливостей і право ухвалювати рішення у сфері бюджетних відносин на локальному рівні має як певні переваги, так і недоліки. Перевагою такої системи є те, що рішення, прийняті на локальному рівні, безпосередньо враховують найважливіші пріоритети розвитку підвідомчої території. Проте основним недоліком є ускладнення координації дій адміністрації на центральному рівні для досягнення макроекономічних цілей та забезпечення балансу фінансових можливостей різних територій держави [1, с. 130].

Виконання місцевих бюджетів охоплює своєчасне та повне отримання затверджених доходів, головним чином податків, та здійснення бюджетних видатків, тобто платежів відповідно до встановлених бюджетних асигнувань. Аналіз показників виконання місцевих бюджетів України за доходами і видатками свідчить про ефективність організації бюджетного процесу на локальному рівні, відображає рівень соціально-економічного розвитку підвідомчих територій та результативність планування і прогнозування в сфері бюджетних відносин.

Сучасні тенденції виконання місцевих бюджетів України свідчать про зростання обсягів надходжень до місцевих бюджетів (без урахування міжбюджетних трансфертів) на 9,5 млрд грн, або на 13,4% у 2010 році у порівнянні з відповідним показником 2009 року. Річний план у 2010 році виконано на 95,4% та становив 80,5 млрд грн. Протягом 2010 року до місцевих бюджетів надійшло 67,6 млрд грн податкових надходжень. Податок з доходів фізичних осіб у 2010 році надійшов у сумі 51,0 млрд. грн., що склало зростання до показника 2009 року 14,7%. Протягом 2008 – 2010 років спостерігалось збільшення надходжень від плати за землю, обсяг яких за 2010 рік становив 9,5 млрд грн та відповідний приріст порівняно з 2009 роком склав 14,1%. За підсумками 2010 року обсяг неподаткових надходжень до місцевих бюджетів збільшився на 13,4% відповідно до 2009 року. Надходження доходів від операцій з капіталом до місцевих бюджетів за 2010 рік склали 2,4 млрд грн, що на 1,4% менше за відповідний показник 2009 року [2, с. 4].

Динаміка структури надходжень до місцевих бюджетів України за 2005 – 2010 роки демонструє зростання податкових надходжень на 6,1%, зменшення доходів від операцій з капіталом на 3,7%, цільових фондів – на 1,7%, неподаткових надходжень – на 0,7% [2, с. 15]. В структурі податкових надходжень до місцевих бюджетів за останні 5 років питому вагу становить податок з доходів фізичних осіб, що збільшився за відповідний період на 5,6% і склав у 2010 році 75,5%. Незначне зростання відбувалося в структурі податкових надходжень до місцевих бюджетів України за 2005 – 2010 роки питою ваги збору за спеціальне використання природних ресурсів на 2,7% і склав у 2010 році 14,5%. Податок з власників транспортних засобів, місцеві податки і збори, єдиний податок для суб'єктів малого підприємництва та інші податки демонстрували зменшення питою ваги в структурі податкових надходжень до місцевих бюджетів України за 2005 – 2010 роки відповідно на 0,7%, 1,4%, 3,0%, 3,2% [2, с. 17].

Загальний обсяг видатків місцевих бюджетів України (без урахування міжбюджетних трансфертів) у 2010 році склав 152,0 млрд грн, що на 19,6% більше за аналогічний показник 2009 року. Річний план у 2010 році виконано на 94,8%, при цьому можна відмітити збільшення на 23,3% обсягів видатків місцевих бюджетів соціального спрямування та скорочення на 9,9% видатків на економічну діяльність, житлово-комунальне господарство та охорону навколишнього середовища. Варто зазначити, що номінальні обсяги видатків на економічну діяльність, житлово-комунальне господарство та охорону навколишнього середовища у перші шість місяців 2010 року були меншими за відповідні показники 2009 року. Лише у липні – листопаді 2010 року відмічалось їх перевищення, при цьому найбільша різниця була зафіксована у листопаді – 55,4% [2, с.6].

Динаміка структури видатків місцевих бюджетів України за 2005 – 2010 роки свідчить про зростання питою ваги соціальних видатків на 9,1% і відповідно у 2010 році становила 84,6%. За даний період часу відбулося зменшення питою ваги видатків на економічну діяльність, житлово-комунальне господарство та охорону навколишнього середовища на 9,1% , їх питома вага в структурі видатків місцевих бюджетів у 2010 році відповідно складала 8,5% . Питома вага інших видатків в структурі видатків місцевих бюджетів, незважаючи на тенденції до її зростання,

протягом останніх 5 років залишилася незмінна і становила у 2010 році 6,9%, [2, с. 48].

Важливо зазначити, що прогнозний показник по доходах місцевих бюджетів України на 2011 рік становить 81,0 млрд. грн. (без урахування міжбюджетних трансфертів), що на 3,7% або на 3,1 млрд грн менше затвердженого місцевими радами на 2010 рік. Одними із чинників зменшення доходів є передача 50% надходжень податку на доходи фізичних осіб, що сплачується на території міста Києва (близько 6,0 млрд грн) до доходів державного бюджету. Оптимізація кількості податків згідно Податкового кодексу України вплинула на обсяг надходжень від місцевих податків і зборів, які зменшено на 23,6% до 646,5 млн грн. Проте прогноз надходжень від сплати податку з доходів фізичних осіб становить 52,1 млрд. грн., що на 12,9% більше за обсяги затверджені місцевими радами на 2010 рік. Водночас розміри показників, що безпосередньо впливають на надходження податку з доходів фізичних осіб – мінімальна заробітна плата та прожитковий мінімум на одну працездатну особу підвищено в середньорічному вимірі на 8,4%. У зв'язку з прийняттям змін до Бюджетного кодексу України єдиний податок для суб'єктів малого підприємництва в розмірі 1,8 млрд грн перенесено до бюджету розвитку місцевих бюджетів, що позитивно вплинуло на збільшення даних надходжень до 4,2 млрд. грн., що на 40% більше очікуваного виконання 2010 року. Видатки місцевих бюджетів України планується збільшити у 2011 році на 2,4 млрд грн, або на 1,5%. Їх обсяг без урахування міжбюджетних трансфертів за прогнозними розрахунками у 2011 році складе 163,5 млрд грн [3, с. 8].

Таким чином, частка трансфертів з Державного бюджету України місцевим бюджетам за прогнозними розрахунками у 2011 році зросла на 0,6% і становить 51,6% доходів місцевих бюджетів України. Порівняно з 2010 роком, обсяг дотації вирівнювання зменшився лише на 0,1%. В той же час обсяг коштів, що передаються з місцевих бюджетів до державного бюджету також зменшився на 64,4%, що безумовно є позитивною тенденцією. Відповідно, загальний обсяг трансфертів з державного бюджету до місцевих бюджетів за прогнозними розрахунками у 2011 році зріс на 11,2% і становить майже 86,3 млрд грн. Слід зазначити суттєве зростання капітальних субвенцій у 8,5 рази. Загалом кількість субвенцій зросла у 2011 році до 30 порівняно із 16, які планувались на 2010 рік [3, с. 9].

Незважаючи на певні негативні тенденції виконання місцевих бюджетів України, у цілому прийняття змін у бюджетному та податковому законодавстві є надзвичайно актуальним кроком у напрямку економічних реформ. Забезпечення прозорості та ефективності бюджетного процесу, зростання фіскальної децентралізації та зміцнення місцевих бюджетів, запровадження програмно-цільового методу і прогнозування на трьохрічну перспективу стосовно усіх бюджетів, збільшення доступу до кредитних ресурсів, встановлення чітких правил бюджетного контролю і відповідальності за бюджетні правопорушення стимулюватиме до структурних змін у сфері бюджетних відносин на локальному рівні.

Список використаних джерел:

1. Державні фінанси: Теорія і практика перехідного періоду в Центральній Європі / [Юрай Немец, Глен Райт]; за ред. Юрая Немеца та Глена Райта; пер. з англ. – К.: Основи, 1998. – 542 с.

2. Щомісячний моніторинг основних індикаторів бюджетної та банківської систем України станом на 01.01.2011 / ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи», USAID. – К., 2011. – 59 с.

3. Огляд положень Закону України «Про Державний бюджет України на 2011 рік» / ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи», USAID. – К., 2011. – 12 с.

Карапетян О. М.

викладач кафедри фінансів

ОПТИМІЗАЦІЯ СТРУКТУРИ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ В КОНТЕКСТІ АКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ БОРГОВИМИ ЗОБОВ'ЯЗАННЯМИ УКРАЇНИ

У світовій практиці дієвим засобом оптимізації структури державного боргу є проведення активних операцій з боргом. Активне управління боргом передбачає комплекс організаційно-фінансових заходів, які застосовуються поряд із регулярним випуском боргових зобов'язань і обслуговуванням боргу, з метою досягнення цілей управління державним боргом. Такі заходи включають здійснення дострокових викупів внутрішніх і зовнішніх зобов'язань Уряду на фінансовому ринку, свопових операцій, проведення операцій з деривативами, ін.

Серед країн, які проводять операції активного управління портфелями боргових зобов'язань доцільно скористатися досвідом проведення таких операцій в Швеції і Новій Зеландії. Зокрема, дані країни проводять активні операції виключно з тією частиною своїх боргових зобов'язань,